

Předmluva

Kniha sakrálních staveb, památek a drobných staveb na území Místní akční skupiny Hlinecko byla připravována původně jako pracovní katalog památek. Záměrem bylo získat základní údaje o památkách, popsat jejich stav a umístění v území a přesněji určit toto místo prostřednictvím GPS souřadnic a slovního popisu. Součástí katalogového listu je i fotodokumentace skutečného stavu v celkovém pohledu i v detailech a prostor pro případnou poznámku nebo zajímavost. Každý list obsahuje informace, které mohou posloužit například pro rekonstrukci objektu z různých dotačních titulů.

Při tvorbě knihy (kniha se tvořila od března 2014) jsme však postupně přicházeli na nové a nové zajímavosti a příběhy nebo osudy památek, či spíše osob, které jejich stavbu iniciovaly. Obyčejný katalogový list, který byl původně určený pro zástupce obcí jako „občanský průkaz“ památky, tak obohatil suchá fakta o mnoho zajímavostí.

Protože Místní akční skupina Hlinecko pracuje pro svůj region a jeho obyvatele, rozhodli jsme se, jako její zástupci, podklady dopracovat do formy knihy, která by informovala nejen o faktech, ale i o historických zajímavostech a osudech nebo důvodech existence jednotlivých objektů a památek. Nekladli jsme si za cíl vytvořit knihu odbornou, jejím smyslem je přiblížit určitou část historie území, životního stylu a hodnot našich předků současníkům.

Knihu předáme do všech škol na území MAS Hlinecko a učitelé ji budou moci využít jako doplňkový materiál při výuce regionální vlastivědy, objevíte ji také ve všech obecních knihovnách na našem území. Chceme umožnit nahlédnout dospělým i dětem do historie těchto objektů nebo osvětlit důvody jejich existence.

Kniha byla z velké míry tvořena dobrovolníky, patrioty a historiky regionu ve spolupráci se zástupci obcí a církví, ale hlavně občany - pamětníky. Věříme, že jsme vykonali kus dobré a užitečné práce a zmapovali jsme část historie regionu pro několik budoucích generací.

Kniha bude k dispozici v elektronické formě ve formátu PDF jako listovací brožura na webu Místní akční skupiny Hlinecko, a to: www.mashlinecko.cz

Jednotlivé katalogové listy budou k dispozici v elektronické formě všem obcím z regionu MAS Hlinecko.

Velké poděkování pak patří zvláště:

manželům Ivě a Václavu Hospodářovým, kteří odvedli velký kus práce při mapování památek a objektů v terénu, Janu Bendovi, bývalému kronikáři města Hlinska, který obohatil knihu o mnoho historických fotografií a doplnil ji o fakta a zapomenuté příběhy a všem ostatním odborníkům, ale i občanům, zástupcům obcí i církví, kteří přispěli jakoukoli drobnou informací, jež umožnila doplnit obsah této knihy historickými fakty, příběhy a zajímavostmi.

Za Místní akční skupinu Hlinecko Olga Ondráčková, manažerka MAS

Vážení čtenáři,

srdečně děkuji autorům této publikace za úctu a lásku k církevním stavbám a památkám na Hlinecku. Při své práci, která byla původně především technická a administrativní, si všiml toho, že je památky, o nichž sbírají údaje, oslovují i jinak - tím, k čemu svou krásou odkazují. Jsou oslavou dlouhodobé přítomnosti Církve v tomto regionu, lidové zbožnosti, projevem úcty k lidem a dějinám, tradici a rodnému kraji. Vám všem, kteří knížku otevíráte, přeji, aby Vás sakrální stavby a památky na Hlinecku vždy oslovovaly podobným způsobem.

K tomu Vám žehnám
od královéhradecké katedrály Svatého Ducha.

+ Jan Vokál
biskup královéhradecký

Obsah

Předmluva	str. 1	Hlinsko, místní část Srní	
Slovo J. E. Jana Vokála biskupa královéhradeckého	str. 3	Kaple Navštívení Panny Marie	str. 76–77
Obsah	str. 5–7	Holetín	str. 79
Mapa MAS Hlinecko + vysvětlivky	str. 8	Kaple svatého Jana Křtitele	str. 80–81
Význam symbolů křížů v historii	str. 9	Kříž na hřbitově	str. 82–81
Přehled jednotlivých typů křížů	str. 10–11	Kříž v Dolním Holetíně	str. 84–85
Popis jednotlivých částí křížů	str. 12–13	Holetín, místní část Horní Babákov	
Dědová	str. 15	Hanusův kříž	str. 86–87
Kříž na návsi	str. 15–17	Jeníkov	str. 89
Hlinsko	str. 19	Kaple svatého Václava	str. 90–91
Kostel narození P. Marie/Narození páně.....	str. 20–21	Hřbitovní kříž	str. 92–93
Husův sbor	str. 22–23	Kosařův kříž	str. 94–95
Evangelická modlitebna	str. 24–25	Zavřelův kříž	str. 96–97
Hřbitovní kříž	str. 26–27	Kříž u kaple	str. 98–99
Kříž před kostelem	str. 28–29	Kříž na Hadím vrchu	str. 100–101
Kříž ve Rváčovské ulici	str. 30–31	Socha (pieta u hřbitova)	str. 102–103
Kříž na rozcestí k Holetínu	str. 32–33	Kladno	str. 105
Kříž u lípy na Drachtinách	str. 34–35	Kaple	str. 106–107
Kříž u lípy nad Olšinkami	str. 36–37	Kříž u kaple	str. 108–109
Kříž po kaštany	str. 38–39	Kříž u č. p. 34	str. 110–111
Tuláčkův kříž	str. 40–41	Krouna	str. 113
Socha svatého Jana Nepomuckého	str. 42–43	Kostel svatého Michaela Archanděla	str. 114–115
Socha svatého Václava	str. 44–45	Kostel evangelický	str. 116–117
Socha Ježíše Krista	str. 46–47	Kříž v Horní Krouně	str. 118–119
Socha Mistra Jana Husa	str. 48–49	Hřbitovní kříž	str. 120–121
Hlinsko, místní část Blatno		Socha Nanebevzetí Panny Marie	str. 122–123
Kaple v Blatně	str. 50–51	Krouna, místní část Čachnov	
Kříž u kaple	str. 52–53	Kaple Panny Marie královny	str. 124–125
Socha (pieta na Blatnem)	str. 54–55	Kříž u kaple	str. 126–127
Hlinsko, místní část Chlum		Krouna, místní část Rychnov	
Kostel svatého Petra a Pavla	str. 56–57	Kříž u silnice	str. 128–129
Zvonice	str. 58–59	Krouna, místní část Františky	
Kříž u kostela	str. 60–61	Balkův kříž	str. 130–131
Kříž na návrší	str. 62–63	Krouna, místní část Oldřiš	
Kříž u silnice do Hlinska	str. 64–65	Kříž u č. p. 6	str. 132–133
Kříž u lesa	str. 66–67	Miřetice	str. 135
Kříž u silnice do Košinova	str. 68–69	Kaple Nejsvětější Trojice	str. 136–137
Hřbitovní kříž	str. 70–71	Kříž Na Perku	str. 138–139
Hlinsko, místní část Kouty			
Kaple svatého Antonína Paduánského	str. 72–73		
Kříž u kaple	str. 74–75		

Obsah

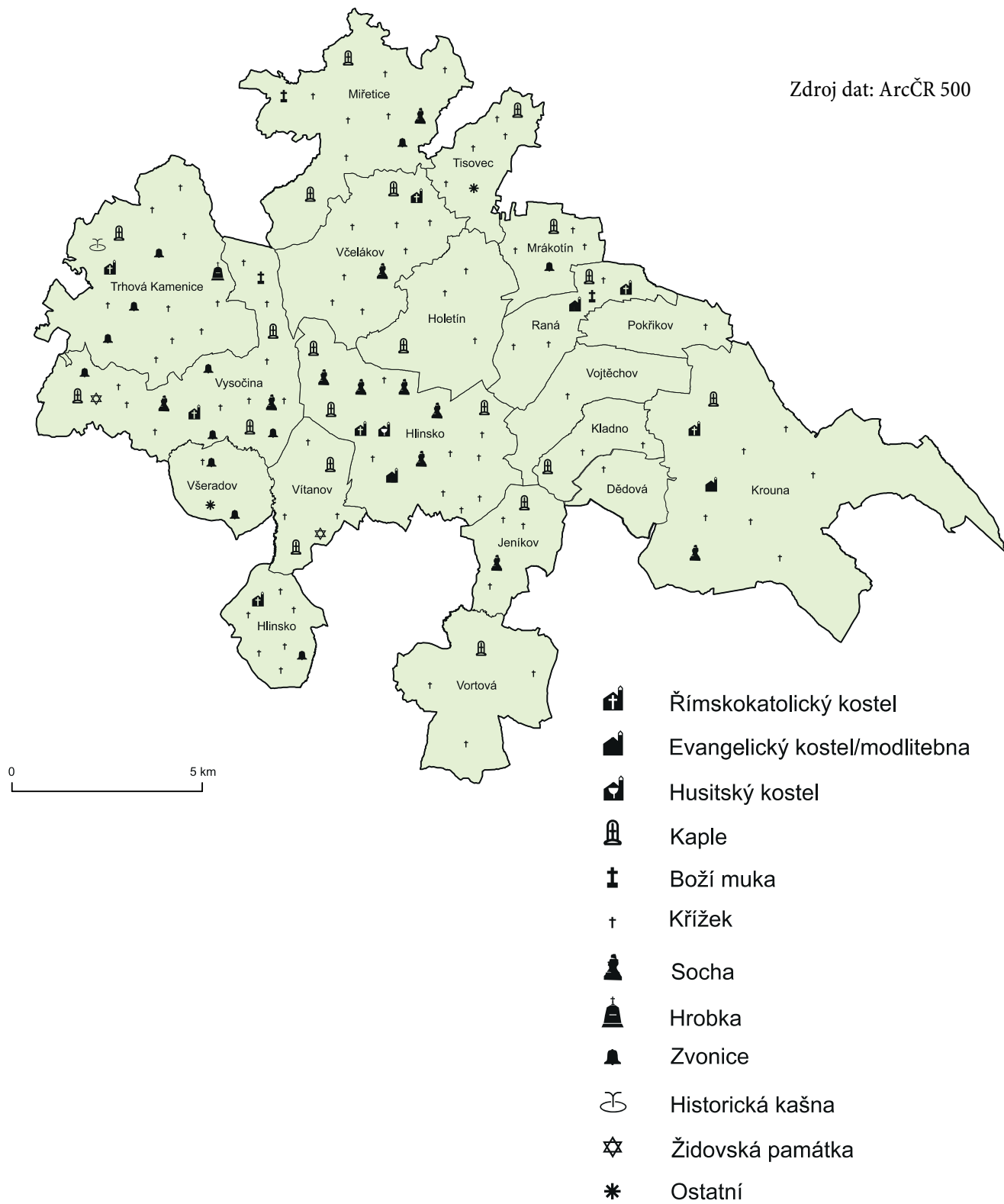
Miřetice, místní část Dubová		Kříž u kaple	str. 198–199
Socha (pieta)	str. 140–141	Svatý obrázek	str. 200–201
Miřetice, místní část Švihov		Tisovec, místní část Vrbětice	
Kaple	str. 142–143	Kříž	str. 202–203
Kříž u kaple	str. 144–145	Trhová Kamenice	str. 205
Miřetice, místní část Bošov		Kostel svatého Filipa a Jakuba	str. 206–207
Bošovský kříž	str. 146–147	Kříž poblíž hřbitova	str. 208–209
Miřetice, místní část Čekov		Kříž na hřbitově	str. 210–211
Kříž	str. 148–149	Kříž u kostela	str. 212–213
Miřetice, místní část Dachov		Kašna se sochou sv. J. Nepomuckého ...	str. 214–215
Boží muka na Dachovských pasekách ..	str. 150–151	Šebkova hrobka	str. 216–217
Kříž u silnice	str. 152–153	Trhová Kamenice, místní část Zubří	
Miřetice, místní část Krupín		Kaple svatého Jana Nepomuckého	str. 218–219
Kříž na návsi	str. 154–155	Kříž u č. p. 3	str. 220–221
Zvonička	str. 156–157	Trhová Kamenice, místní část Rohozná	
Mrákotín	str. 159	Zvonička	str. 222–223
Zvonice	str. 160–161	Kříž na návsi	str. 224–225
Kaple svatého Izidora	str. 162–163	Kříž nad rybníkem	str. 226–227
Kříž u kaple	str. 164–165	Kříž na Čertově kameni	str. 228–229
Kříž u zvonice	str. 166–167	Trhová Kamenice, místní část Polom	
Mrákotín, místní část Oflenda		Zvonice	str. 230 – 231
Kříž	str. 168–169	Trhová Kamenice, místní část Hluboká	
Pokřikov	str. 171	Zvonička	str. 232–233
Kříž	str. 172–173	Kříž	str. 234–235
Raná	str. 175	Trhová Kamenice, místní část Kameničky	
Kostel svatého Jakuba Většího	str. 176–177	Kříž	str. 236–237
Kostel evangelický	str. 178–179	Včelákov	str. 239
Boží muka (Račanská kaplička)	str. 180–181	Kostel svaté Máří Magdalény	str. 240–241
Hřbitovní kříž	str. 182–183	Hřbitovní kříž	str. 242–243
Kříž na křižovatce	str. 184–185	Kříž u kostela	str. 244–245
Raná, místní část Oldřetice		Kříž	str. 246–247
Kaple Panny Marie	str. 186–187	Socha svatého Jana Nepomuckého	str. 248–249
Kříž před kaplí	str. 188–189	Včelákov, místní část Vyhnanov	
Tisovec	str. 191	Kříž	str. 250–251
Kříž	str. 192–193	Včelákov, místní část Dolní Babákov	
Tisovec, místní část Dřeveš		Kaple svatého Václava	str. 252–253
Kříž	str. 194–195	Kříž u kaple	str. 254–255
Tisovec, místní část Kvasín		Kříž v lese „U Huberta“	str. 256–257
Kaple Nanebevzetí Panny Marie	str. 196–197	Včelákov, místní část Strítež	
		Kříž	str. 258–259

Obsah

Vítanov	str. 261	Vysočina, místní část Svobodné Hamry	
Kaple svaté Anny	str. 262–263	Kaplička	str. 328–329
Kříž u kaple	str. 264–265	Socha svatého Jana Nepomuckého	str. 330–331
Kříž v poli	str. 266–267	Vysočina, místní část Veselý Kopec	
Židovský hřbitov	str. 268–269	Kaple	str. 332–333
Vítanov, místní část Stan		Kaplička	str. 334–335
Kaple svatého Jana Křtitele	str. 270–271	Socha svatého Jana Nepomuckého	str. 336–337
Kříž u kaple	str. 272–273	Zvonička	str. 338–339
Vojtěchov	str. 275		
Kříž	str. 276–277		
Vortová	str. 279		
Kaple Nanebevzetí Panny Marie	str. 280–281		
Kříž u kaple	str. 282–283		
Kříž u vily Doubrava	str. 284–285		
Vortová, místní část Lhoty			
Kříž	str. 286–287		
Všeradov	str. 289		
Hasičská zbrojnice se zvonící	str. 290–291		
Zvonice na návsi	str. 292–293		
Kříž u zvoničky	str. 294–295		
Svatý obrázek	str. 296–297		
Vysočina	str. 299		
Vysočina, místní část Dřevíkov			
Zvonička	str. 300–301		
Kříž na návsi	str. 302–303		
Kříž v obci	str. 304–305		
Židovský hřbitov	str. 306–307		
Vysočina, místní část Možděnice			
Zvonička	str. 308–309		
Hasičská zbrojnice se zvonící	str. 310–311		
Kříž u zvoničky	str. 312–313		
Vysočina, místní část Rváčov			
Kostel svatého Mikuláše	str. 314–315		
Boží muka	str. 316–317		
Kříž u č. p. 31	str. 318–319		
Kříž na křižovatce k Petrkovu	str. 320–321		
Kříž	str. 322–323		
Kříž v lese	str. 324–325		
Kříž při cestě na Veselý Kopec	str. 326–327		

SAKRÁLNÍ STAVBY NA ÚZEMÍ MAS HLINECKO 2015

Zdroj dat: ArcČR 500

VÝZNAM SYMBOLŮ KŘÍŽŮ V HISTORII

Kříž, který má mimořádný symbolický význam, byl již v době předkřesťanské velmi rozšířeným a obsahově bohatým symbolem. Dvě ramena kříže, ukazující opačnými směry, vedla k závěru, že kříž je obrazem spojení protikladných oblastí: nebe a země, prostoru a času. Například se jím také vyjadřovaly čtyři světové strany, křižovatky cest, je topografickou značkou a podobně.

V římském světě byl kříž popravčí nástroj. Podle židovských zvyklostí měl být Ježíš po odsouzení ukamenován. Byl však vydán římské justici a popraven způsobem, kterým se v římské říši popravovali otroci – ukřižováním. Ježíšovo ukřižování působilo na jeho učedníky, byli otřeseni a pobouřeni.

Základním symbolem a poznávacím znamením křesťanů je kříž přibližně od 4. století. Od této doby je předmětem úcty a náboženského uctívání. Jednoduché dřevěné kříže se začaly stavět na návších obcí, na odpočívadlech u cest, u kaplí, před kostely, na hřbitovech, na místech nějakého neštěstí, nebo naopak jako poděkování za návrat mužů z války, narození dítěte či další události. Byly to původně jednoduché dřevěné kříže, na nich plechový malovaný korpus, nad ním tabulka INRI, pod korpusem bývala zavěšena lucerna. Velmi často byly vedle křížů vysázeny stromy.

Rozpadávající se dřevo kříže bylo později nahrazeno křížem železným na kamenném soklu. V první polovině 19. stol. se začaly objevovat kříže litinové, pozoruhodně zdobené, na podstavci a dřívku s citáty z bible.

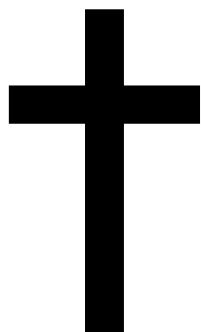
Litinové kříže, které najdeme v naší oblasti, byly vyráběny v železné huti v Kadově do roku 1874, v huti ve Starém Ransku v letech 1810–1886 a v Hedvičině Huti u Třemošnice v období 1816–1890.

Od 15. století se začaly objevovat smírčí kříže. Byly pořizovány viníkem, například vrahem, jako součást trestu na místě tragédie. Měly sloužit k odpuštění viny. Smírčí kříže jsou většinou kamenné, hrubě tesané, někdy o nestejně dlouhých ramenech. Na některých je vytesaný vražedný nástroj, nůž, meč, sekera. Vzácně se objevuje letopočet. V naší oblasti se vyskytují výjimečně.

Kříže mají velmi rozmanitou podobu, jejich klasifikace není dostatečně sjednocena. Můžeme na ně pohlížet také jako na výjimečné výtvarné a řemeslné dílo. V oblasti našeho zájmu se vyskytuje jedenáct typů křížů.

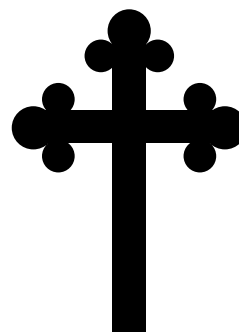

PŘEHLED JEDNOTLIVÝCH TYPŮ KŘÍŽŮ

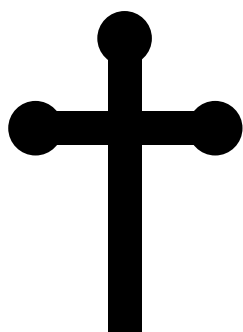
Latinský kříž

Základní podoba kříže. Vodorovné břevno je posunuto od středu k hornímu okraji svislého břevna. Vzniká prodloužením svislého břevna. Je nejvýznamnějším církevním symbolem.

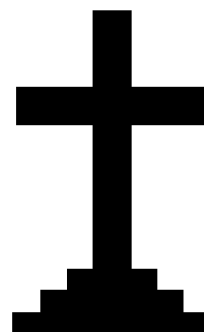
Jetelový kříž

Ozdobný kříž, jehož každé rameno tvoří jetelový trojlístek. Jde o znamení sv. Trojice.

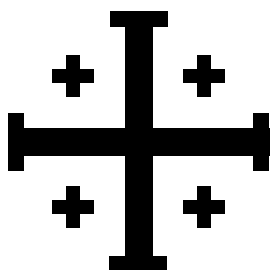
Kulový kříž

Břevna jsou zakončena tvarem kruhu nebo kuličky.

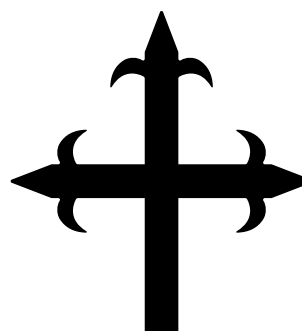
Kalvarijský kříž

Svislé břevno zpravidla stojí na třech stupních, které mají symbolizovat vrch Golgoty, na kterém byl ukřižován Ježíš Kristus.

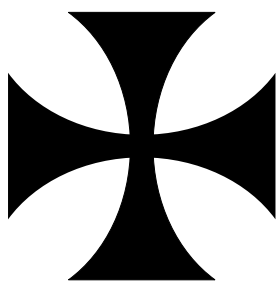
Jeruzalémský kříž

Je ve znaku města Jeruzaléma. Jde o kříž evangelistů – velký kříž je symbolem Ježíše Krista a čtyři malé kříže jsou symbolem čtyř evangelistů, apoštolů Matouše, Marka, Lukáše a Jana. Tento kříž mohl používat ve svém erbu šlechtic, který vykonal pouť ke Svatému hrobu v Jeruzalémě.

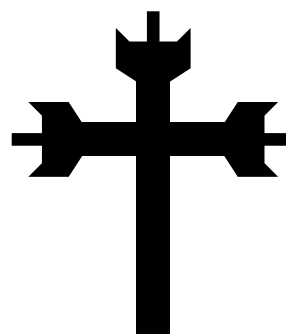
Liliový kříž

Ramena jsou zakončena stylizovanou lilií.

Tlapatý kříž

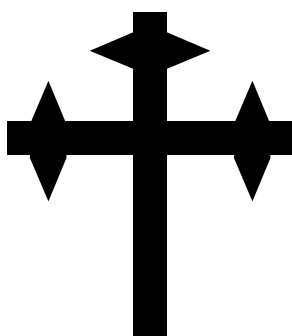
Ramena jsou prohnutá dovnitř, do středu se zužují. Mohou být i rovná zužující se ke středu. Zakončení ramen je rovné.

Větвовý kříž

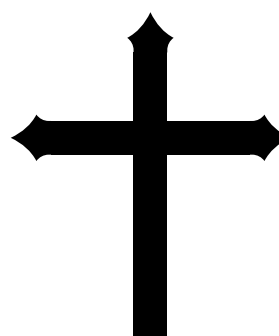
Má dvě odlišné podoby:

- Přírodní podobu vidlicovitě vstřícně se dělící větve.
- Na koncích se břevna kříže šikmo rozšiřují, jsou zakončena dvěma ostrými hroty, z jejichž úžlabí vystupují úzká obdélníková zakončení.

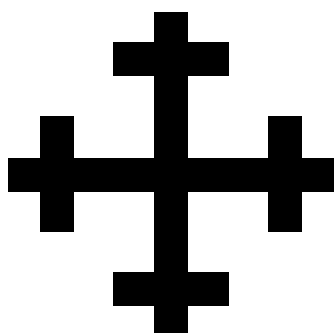
Hrotový kříž

Na svislém i vodorovném břevnu, poblíž jejich konců, vystupují ostré hroty.

Pisánský kříž

Břevna jsou zakončena vystupujícími ostrými prohnutými hroty.

Kříž křížkový

Vodorovné i svislé břevno je překříženo (přeloženo) zkrácenými břevny asi v jedné třetině od krajů. Když je překrytí provedeno v polovině, mohou připomínat čtyři kříže řecké, které mají břevna stejně dlouhá.

VÝZNAM NÁPISU INRI

Nápis INRI je zkratkou latinského **I**esus **N**azarenus **R**ex **I**udaeorum. Česky **J**ežíš **N**azaretský, **k**rál **ž**idovský. Je často umístěn na křížích a jiných zobrazeních ukřižovaného.

Podle Jana Evangelisty umístil Pilát Pontský, římský správce Judské provincie, na Ježíšův kříž tabulku s těmito slovy ve třech jazycích, hebrejštině, latině a řečtině.

Můžeme se také setkat s variantou **JNRJ** vycházející z pozdějšího latinského pravopisu s řeckými či hebrejskými znaky.

Později byl této zkratce přidán ještě jeden význam - **In nobis regnat Iesus - V nás kraluje Ježíš.**

POPIS JEDNOTLIVÝCH ČÁSTÍ KŘÍŽŮ

Kůl kříže

Čtyři svazky paprsků svatozáře

Břevno kříže

Nápis INRI

může být umístěný přímo na kříži
nebo na nápisové pásce (stuze)
případně na nápisové tabulce

Tělo Krista – korpus

Nápisová kartuš lemovaná
vavřínovým věncem. Kartuš je
ozdobné plastické orámování
pevně spojené se svým
obsahem, bez rámu

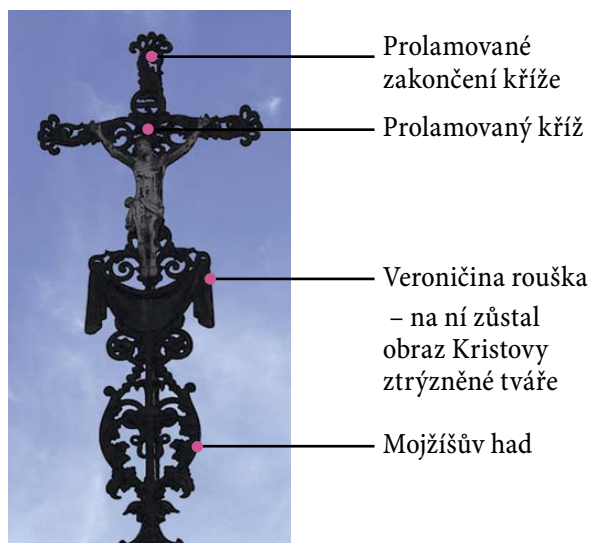
Panna Marie

Svatý Jan Evangelista

Lomená římsa

Odstupňovaný podstavec

Základová deska

- Prolamované zakončení kříže
- Prolamovaný kříž
- Veroničina rouška
– na ní zůstal obraz Kristovy ztrýzněné tváře
- Mojžíšův had

Veroničina rouška

Řadí se k Arma Christi – Zbraním Kristovým nebo také Nástrojům Kristova Umučení. Je to posvátný předmět vztahující se ke Kristovu umučení a smrti ukřižováním.

Podle legendy podala svatá Veronika Kristovi šátek, kterým si otřel krví zbrocenou tvář na jeho cestě s křížem na popraviště. Kristův obraz se otiskl do roušky.

Mojžíšův had

Symbolizuje myšlenku, že kovový had omotaný kolem hole je předobrazem Ježíše Krista na kříži, jež uděluje spásu všem, kdo k němu vzhlížejí a s důvěrou se k němu utíkají.

Když byli Izraelci v poušti docházelo k mnoha uštknutím hady, tehdy Mojžíš připevnil na žerď své hole bronzového hada, který zářil ve slunci a nebylo již dalších uštknutí a docházelo k uzdravení. Bronzový had byl uložen v chrámu a stal se předmětem modloslužebného uctívání, až Chizkijášho dal hada zničit jako symbol ďábla.

Voluta je dekorační architektonický prvek ve tvaru závitnice, spirály

Akant – paznehtník, plastický výzdobný prvek odvozený od listu paznehtníku, akantu, statné vytrvalé středomořské byliny, podle tvaru jejich listů vytesávali řečtí sochaři ozdoby na pomníky a na hlavice korintských sloupů a staří němečtí stavitelé dle nich zhotovovali gotické ornamenty.

Části dekorativního podstavce

- Akantové voluty – zprohýbané rostlinné motivy inspirované tvary listů středomořské rostliny - akantu
- Kanelovaná – žlábkovaná římsa
- Arkádový vlys – oblouk přecházející ve svislý sloupek

